

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

79/2021

Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

OTVARANJE KLASTERA 4

ZASLUGA SRBIJE ILI PODSTICAJ IZ BRISELA

TEMA BROJA STR. 4–10

U FOKUSU STR. 14–15

Evropska unija i njeni prioriteti

OD LJUBLJANE KA PARIZU

KOLUMNA STR. 16–18

Zakoni i politika

IZMEĐU PRIVATNOG I JAVNOG INTERESA

AKTUELNO STR. 19–21

Dijalozi mladih sa donosiocima
odluka

PREDLOZI, NAJAVE I OBEĆANJA

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

- 3** | **PREGLED MESECA**
- 4** | **TEMA BROJA**
Otvaranje Klastera 4
ZASLUGA SRBIJE ILI PODSTICAJ IZ BRISELA
- 11** | **INTERVJU**
Vladimir Međak
EVROPSKA UNIJA NAS KAO HVALI, SRBIJA SE KAO TRUDI
- 14** | **U FOKUSU**
Evropska unija i njeni prioriteti
OD LJUBLJANE KA PARIZU
- 16** | **KOLUMNA**
Zakoni i politika
IZMEĐU PRIVATNOG I JAVNOG INTERESA
- 19** | **AKTUELNO**
Dijalozi mladih sa donosiocima odluka
PREDLOZI, NAJAVE I OBEĆANJA
- 22** | **PREDSTAVLJAMO**
O mladima u EU i Srbiji
NEGATIVNI TREND OVI I KORACI KA POBOLJŠANJU

PRIJAVITE SE OVDE DA REDOVNO DOBIJATE MESEČNI BILTEN O PROCESU PREGOVORA SRBIJE SA EU

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Bulevar oslobođenja 177, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Jorgačević, Branislav Cvetković, Miljana Jovanović

Autori: Mirjana Jovanović, Marko Pajović, Lazar Jovčić, Ognjan Pantić, Bojana Džulović, Branislav Cvetković, Miljana Jovanović, Teodora Čičovački, Danijela Nikolić, Anja Mrkobrada

Lektura: Marijana Milošević

Dizajn i prelom: Damir Matić

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji” koji Beogradska otvorena škola realizuje uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje Beogradske otvorene škole i donatora.

26. novembar

Održana premijera dokumentarnog filma „Dug put u Evropu” portala European Western Balkans

Premijera filma „Dug put u Evropu”, u produkciji portala *European Western Balkans* i kompanije Panorama Films održana je u Kombank dvorani u Beogradu. Film pokriva period od petooktobarskih promena, preko ubistva premijera Đinđića i potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju do trenutnog stanja pristupnih pregovora Srbije i Evropske unije i predstavlja prvi dokumentarni film koji se bavi procesom evropskih integracija Srbije. **Više...**

2. decembar

Makron: Odbrana vladavine prava i slobode medija izazov francuskog predsedavanja Savetu Evropske unije

Francuski predsednik Emanuel Makron je tokom debate u Evropskom komitetu regiona rekao da su za demokratiju i evropske vrednosti potrebni nezavisno i nepristrasno pravosuđe, nekorumpirana vlast i slobodni, pluralistički mediji. Ocenio je da finansiranje ne može da diktira uređivačku politiku medija i obećao „snažne inicijative” za slobodu medija u 2022. godini. **Više...**

3. decembar

Prvi projekti iz ekonomskog paketa za Zapadni Balkan krajem decembra

Evropska komisija očekuje da krajem decembra budu odobreni prvi projekti iz Ekonomsko investicionog plana Evropske unije za Zapadni Balkan, a to će biti deo od 1,1 milijardu evra za ovu godinu od ukupno predviđenih devet milijardi do 2027, uz napor da se do tog roka ukupno privuče još dvadesetak milijardi sredstava finansijskih organizacija i privatnog kapitala. **Više...**

14. decembar

Otvoren Klaster 4 na Međuvladinoj konferenciji u Briselu

Na drugoj Međuvladinoj konferenciji EU–Srbija, od kada je promenjena Metodologija pristupanja, otvoren je Klaster četiri – Zelena agenda i održiva povezanost, koji obuhvata četiri poglavlja – 14 Transportna politika, 15 Energetika, 21 Transevropske mreže i Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promene. **Više...**

15. decembar

Usaglašen tekst hitne rezolucije Evropskog parlamenta o Srbiji

Na plenarnoj sednici Evropskog parlamenta usaglašen je predlog hitne rezolucije o Srbiji. Fokus rezolucije je na prinudnom radu vijetnamskih radnika u fabrici „Linglong”, nasilju kojem su bili izloženi učesnici ekoloških protesta, problemi s korupcijom i vladavinom prava, kao i napadi na medije i predstavnike opozicije. Takođe, u tekstu rezolucije izražena je i zabrinutost evroparlamentaraca zbog okruženja u kome deluju organizacije civilnog društva. **Više...**

22. decembar

U Tirani potpisana tri sporazuma inicijative Otvoreni Balkan

Na sastanku trojice lidera inicijative Otvoreni Balkan održanom u Tirani potpisana su tri sporazuma koja će stupiti na snagu početkom januara 2022. godine. Potpisani sporazumi odnose se na uslove za slobodan pristup tržištu rada na Zapadnom Balkanu, povezivanje šema elektronske identifikacije građana, saradnju u veterinarskoj, fitosanitarnoj i oblasti bezbednosti hrane i hrane za životinje, kao i na saradnju akreditacionih tela. **Više...**

Otvaranje Klastera 4

ZASLUGA SRBIJE ILI PODSTICAJ IZ BRISELA

Očekuje nas mnogo posla, u svim oblastima i u svim poglavljima. Da li će Srbija u tome biti uspešna ili ne, građani će moći lako da procene u svakodnevnom životu. Kada budemo imali čist vazduh uz pouzdano snabdevanje dostupnom energijom, čiste vode i zdravu vodu za piće, znaćemo da smo spremni za zatvaranje poglavlja. A da bismo do tog cilja stigli, neophodno je dosledno sprovođenje svih donetih propisa i planova, na transparentan i zakonit način, u interesu svih građana. Jednom rečju, potrebna je vladavina prava.

Posle dvogodišnjeg zastoja evropske integracije pomerile su se s mrtve tačke. Na Međuvladinoj konferenciji u Briselu, 14. decembra, Srbija je otvorila Klaster 4 koji se odnosi na Zelenu agendu i održivu povezanost. Organizacije civilnog društva okupljene u Koaliciji 27, koje se bave zaštitom životne sredine, ocenile su otvaranje Poglavlja 27 kao izraz namere EU da motiviše Srbiju da se suštinski i praktično posveti reformama sistema zaštite životne sredine, pre nego kao rezultat stvarnog napretka Srbije u ovoj oblasti.¹ Otvoren je, nesumnjivo, najzahtevniji i najskuplji klaster u procesu pristupnih pregovora koji obuhvata četiri poglavlja: Poglavlje 14 – Transportna politika, Poglavlje 15 – Energetika, Poglavlje 21 – Transevropske mreže i Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promene.

Dug i spor put ka Evropskoj uniji

Put Srbije ka Evropskoj uniji započeo je podnošenjem zahteva za prijem u članstvo, sada već daleke 2009. godine. Status kandidata dobili smo marta 2012. godine, dok su Pregovori o pristupanju zvanično otvoreni 21. januara 2014. godine.

Pregovori su tada otvoreni u skladu s metodologijom vođenja pregovora koje je EU usvojila prilikom otvaranja pregovora o pristupanju sa Crnom Gorom 2012. godine. Po ovoj metodologiji, oni su organizovani u okviru 35 pregovaračkih poglavlja. Svako poglavlje se otvara i zatvara pojedinačno. Pregovori su se vodili u formatu Međuvladine konferencije.

Evropska komisija je 5. februara 2020. godine usvojila novu Metodologiju vođenja pristupnih pregovora s državama u procesu pristupanja. Cilj nove Metodologije bio je da udahne svežu energiju u proces, kao i da pruži više: verodostojnosti,

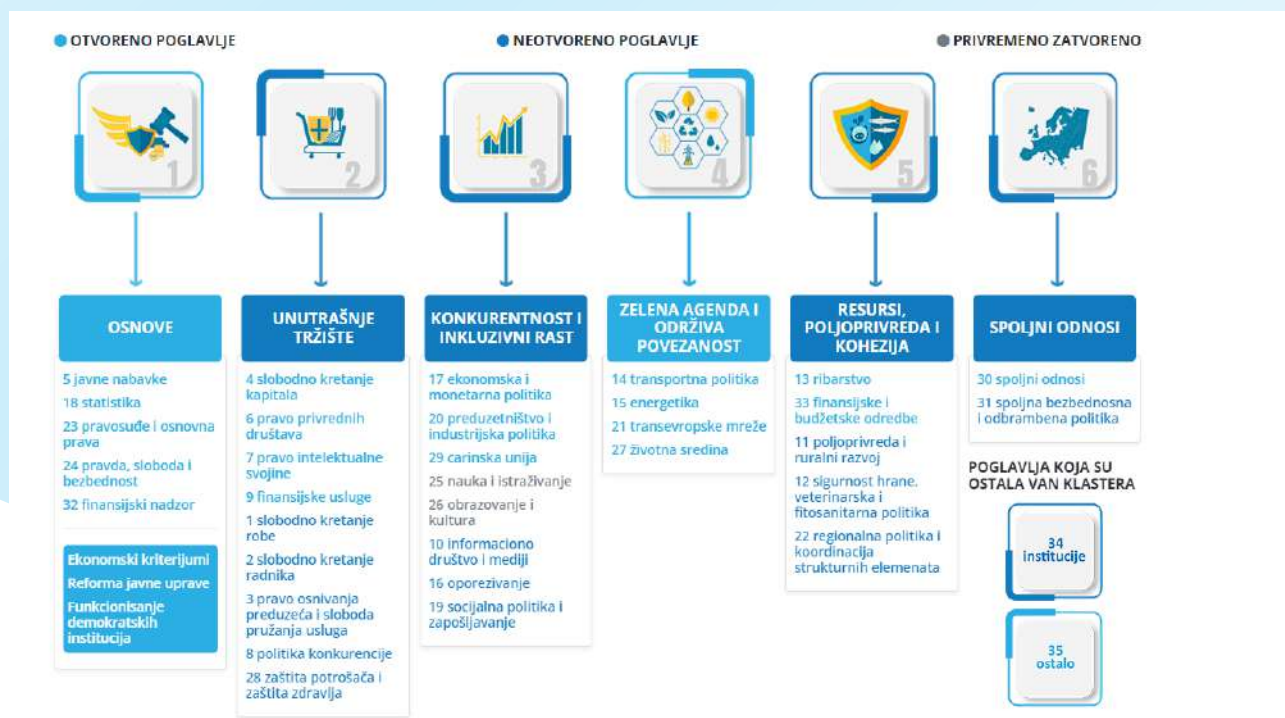
političkog vodstva, dinamike, predvidljivosti, kao i pozitivnih i negativnih uslovljavanja u procesu. Metodologija definiše da je cilj procesa punopravno članstvo i priprema kandidata za to. Velika novina koju je Metodologija donela jeste da su pregovaračka poglavlja grupisana u šest klastera. Sva poglavlja unutar klastera biće otvarana zajedno (grupno), ali će kao i dosad pojedinačno biti zatvarana (nema promena pristupa kod zatvaranja). Dakle, poglavlja i dalje ostaju ključni format u okviru koga se pregovori vode, jer se sva dokumenta (skrining izveštaj, pregovaračke pozicije, merila) usvajaju u formatu poglavlja.

Industrijsko zagađenje je usko povezano sa zagađenjem vazduha. Kad je ova tema u pitanju, Evropska komisija je u poslednjem izveštaju označila termoelektranu Kostolac B kao najvećeg evropskog zagađivača sumpor-dioksidom, koji uprkos tome što ima sistem za odsumporavanje i dalje emituje enormne količine sumpor-dioksida.

Ipak, nova Metodologija će promeniti dinamiku reformskih aktivnosti država kandidata koje budu vodile pregovore nakon Srbije i Crne Gore. Kandidati će morati da se fokusiraju na sva poglavlja u okviru jednog klastera istovremeno, kako bi otvorili bilo koje od njih. Ovo vodi ka ograničavanju mogućnosti vlade kandidata da biraju šta hoće, a šta neće da rade, jer će morati da rade ili sva poglavlja iz klastera odjednom ili neće otvoriti nijedno poglavlje.

Zaključno s decembrom 2021. godine Srbija je otvorila 22 od 35 poglavlja. Poglavlja su raspoređena po različitim klasterima, dok je Srbija Klaster 1 – Fundamentalna pitanja i Klaster 4 – Zelena agenda i održivo povezivanje otvorila u potpunosti.

¹ <https://www.koalicija27.org/vesti/povodom-otvaranja-poglavlja-27-simbolican-poklon-resornim-ministarkama/>

Energetika, klimatske promene i zaštita životne sredine

Izvor: eupregovori.bos.rs

Pripremljenost / Status usklađenosti		Napredak u prethodnih 12 meseci	
Napredan nivo pripremljenosti	5	Veoma dobar napredak	5
Dobar nivo pripremljenosti	4	Dobar napredak	4
Umeren nivo pripremljenosti	3	Izvestan napredak	3
Izvestan nivo pripremljenosti	2	Nema napretka	2
Početni nivo pripremljenosti	1	Nazadovanje	1

Tabela: Način ocenjivanja napretka Srbije u EU integracijama

Od 2016. do danas Srbija je svake godine za oblast zaštite životne sredine pokazala „izvestan nivo“ pripremljenosti za preuzimanje i sprovođenje pravnih tekovina EU. Na skali od 1 do 5 ovo bi bila ocena 2. Što se tiče napretka, u 2016. i 2018. godini Srbija je postigla „izvestan napredak“ (na skali od 1 do 5 ovo bi bila ocena 3), dok je od 2019. godine Evropska komisija napredak Srbije ocenjivala nižom ocenom „ograničen napredak“. U školi bi to bila ocena 1+ ili 2-, zavisno od toga da li je nastavnik blagonaklon ili ne. Zadaci koje je tokom godina trebalo da ispunimo su uglavnom godinama bili isti: 1) da unapredimo administrativne i finansijske kapacitete državnih organa i institucija (pre svega Agencije za zaštitu životne sredine); 2) da se više trudimo i povećamo napore u sprovođenju i primeni propisa kako bismo zatvorili nesanitarne deponije i unapredili reciklažu i upravljanje otpadom, unapredili kvalitet vazduha i voda, pripremili se za uspostavljanje mreže zaštićenih područja Natura 2000 i 3) da sprovodimo odredbe Pariskog sporazuma koji smo potpisali, da pripremimo integrisani Nacionalni energetske

i klimatski plan kojim ćemo uskladiti svoje klimatske ambicije do 2030. godine s javnim politikama Evropske unije.

U oblasti energetike, odnosno Poglavlja 15, slična je situacija. Od 2016. godine Evropska komisija je ocenjivala Srbiju kao „umereno pripremljenu“, što bi bila ocena 3. Napredak Srbije u reformama energetike je sa ocene „izvestan napredak“ u 2016. i 2018. godini skliznuo ka oceni „ograničen napredak“, dakle opet pad ocene na 2. U poslednjem izveštaju Komisije, međutim, navodi se da je Srbija postigla „dobar napredak“, što bi bila ocena 4. Preporuke Evropske komisije su se iz godine u godinu ponavljale: 1) potpuno razdvajanje delatnosti proizvodnje i drugih delatnosti unutar Srbijagasa u cilju razvoja konkurentnosti tržišta gasa; 2) potpuno sprovođenje mera povezivanja energetskog tržišta u skladu s međunarodnim ugovorima i 3) jačanje kapaciteta državnih organa za sprovođenje reformi, unapređenje i promovisanje energetske efikasnosti, uspostavljanje tržišne cene električne energije koja odražava stvarne

troškove proizvodnje. U poslednjih nekoliko godina Evropska komisija je glavnim preporukama dodala i preporuke koje se tiču prelaska na zelenu energiju, planiranje zamene termoelektrana na uglj postrojenjima za obnovljive izvore energije i usvajanje Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana, koji će obezbediti usklađenost Srbije sa Zelenom agendom za Zapadni Balkan (koju smo prihvatili kroz potpisivanje Sofijske deklaracije u novembru 2020. godine). Poglavlje 15 je, za razliku od Poglavlja 27, imalo merila za otvaranje i ona su se odnosila na reforme koje Srbija mora da uradi pre nego što se steknu uslovi za otvaranje Poglavlja 15. Merila su bila da Srbija izradi akcioni plan kojim će regulisati minimalne zalihe nafte i naftnih derivata, kao i da usvoji pravnoobavezujući plan za razdvajanje u sektoru gasa kako bi se obezbedila konkurentnost tržišta gasa. Srbija je ova merila ispunila, čime su se stekli uslovi za otvaranje Klastera 4.

////////////////////////////////////

Srbiju čeka ogroman posao na izgradnji oko 300 postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, a Evropska komisija poručuje da je neophodna veća transparentnost pri planiranju i odabiru investicija u životnu sredinu, kao i pri njihovom upravljanju. Diplomatskim rečnikom se zapravo kaže da u procesu izgradnje postrojenja za prerađivanje otpadnih voda postoji visok rizik od korupcije.

////////////////////////////////////

Vidimo da je napredak Srbije u reformama energetike i sistema zaštite životne sredine stagnirao sve do ove godine, i da su se domaći zadaci uglavnom ponavljali, što znači da ih nismo uradili. Ipak, nastavnik je bio blagonaklon, i Srbija je otvorila Klaster 4, pa samim tim i Poglavlje 15 i Poglavlje 27. Međutim, najteži deo posla tek sledi, jer cilj je: zatvaranje ovih poglavlja. Da bismo to postigli, potrebno je ne samo da usvojimo već i da uspešno primenjujemo i sprovodimo najviše standarde i javne politike u energetici i zaštiti životne sredine.

Poglavlje 27 – šta (ni)smo uradili dosad

Najznačajniji napredak Srbija je ostvarila u oblasti klimatskih promena usvajanjem Zakona o klimatskim promenama u martu 2021. Međutim, za sprovođenje Zakona potrebno je doneti i preko deset podzakonskih akata. Bez njih, Zakon ne može da se sprovodi i praktično ostaje mrtvo slovo na papiru. Zakon o klimatskim promenama predviđa i izradu strategije niskougljeničnog razvoja i programa prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove, najkasnije dve godine nakon usvajanja Zakona. Zanimljivo je znati da je Nacrt Strategije niskougljeničnog razvoja izrađen, da je javna rasprava o ovom dokumentu završena još u januaru 2020. godine (dakle godinu dana pre

usvajanja Zakona), ali da ovaj dokument nikada nije usvojen. Iz tog razloga Srbija i dalje nema ciljeve za smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte koji su usklađeni s ciljevima Evropske unije, na šta smo se obavezali potpisivanjem Zelene agende za Zapadni Balkan.

Iz godine u godinu jedna od osnovnih preporuka Komisije je bila da Srbija treba da sprovodi Pariski sporazum. Izveštavanje o sprovođenju Pariskog sporazuma vrši se putem Nacionalno utvrđenih doprinosa (NDC), koji se dostavljaju Ujedinjenim nacijama i koji saopštavaju doprinos države u ispunjenju ciljeva Pariskog sporazuma. Srbija je svoj prvi NDC dostavila UN-u 2015. godine i on je iznosio 9,8% smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte do 2030. godine u odnosu na 1990. godinu. Uz nejasnu metodologiju i netransparentan način usvajanja ovog dokumenta,² ovo i dalje ostaje naš jedini usvojeni cilj u oblasti klimatskih promena, uprkos tome što smo bili u obavezi – kao i sve druge zemlje – da ga ažuriramo do septembra ove godine. Da se ne radi o jednostavnom ispunjavanju obaveza koje proističu iz procesa pridruživanja Evropskoj uniji, već o prekoj potrebi same Srbije, govore i problemi s kojima se suočavamo svake godine.

Osnovni izazov Srbije kada su u pitanju klimatske promene je velika ranjivost zbog njihovih posledica. To vidimo svakog leta, kada suše uništavaju poljoprivredne prinose; ili u proleće i jesen, kad imamo prevelike količine padavina, pa se javljaju bujične poplave koje uništavaju putnu i drugu infrastrukturu. Drugi problem Srbije je prevelika zavisnost od uglja u proizvodnji energije. U još uvek važećim dokumentima Republike Srbije navodimo da je uglj naš domaći, pouzdan i dostupan energetske resurs koji ćemo koristiti u narednih 50–60 godina.³ Međutim, prethodnih dana mogli smo da vidimo da tog uglja od koga ćemo proizvoditi energiju i imati sigurno snabdevanje – nema u termoelektranama. Iz termoelektrana i sa ugljenokopa nam stižu snimci jalovine, koja se doprema u termoelektrane i ne može da proizvodi energiju.⁴ Dakle, ovo je praktična pokazna vežba iz koje treba da zaključimo da je isključivo oslanjanje na uglj kao osnovni izvor energije opasno i nepouzdan. Neozbiljno je i neprihvatljivo da stabilnost energetskeg sistema zavisi od vremenskih neprilika, a složićemo se da sneg koji je pao nije ni izbliza tako velika neprilika kakve pamtimo. Stoga, potrebni su nam alternativni, domaći i pouzdani izvori energije na koje se možemo oslanjati kada uglja nema, kao što ga nije bilo proteklih dana.

² <https://www.bos.rs/ekz/vesti/134/447/novi-globalni-klimatski-dogovor-i-doprinos-republike-srbije.html>

³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/ostalo/2015/101/1/r>

⁴ <https://www.euronews.rs/biznis/biznis-vesti/29080/kako-se-dogodio-propust-da-termoelektrana-stane-zbog-loseg-kvaliteta-uglja/vest>

Izvor: europa.rs

Zaštita prirode je u godini koja je iza nas obeležena problematičnim procesom izrade Nacrta zakona o dopunama i izmenama Zakona o zaštiti prirode.⁵ Organizacije civilnog društva su u aprilu 2021. Ministarstvu zaštite životne sredine uputile zahtev za obustavu postupka izrade Nacrta zbog mnogobrojnih povreda u vezi s procedurom izrade, uključivanja javnosti i sadržine⁶ koja donosi nejasna, a u nekim slučajevima i rešenja koja su suprotna ciljevima zaštite prirode. Među brojnim problematičnim rešenjima najznačajnije je ono koje se odnosi na izgradnju malih hidroelektrana. Naime, Ministarstvo je navelo da je ključni razlog za donošenje izmena Zakona bio uticaj izgradnje malih hidroelektrana u zaštićenim područjima, te da se izmenama i dopunama Zakona ova praksa zabranjuje. Međutim, tekst koji je javnost imala prilike da vidi zapravo omogućava i dalje izgradnju malih hidroelektrana u zaštićenim područjima, pod nedovoljno jasnim okolnostima kada Vlada neki projekat proglasi projektom od opšteg interesa i nacionalnog značaja. S obzirom na to da kriterijumi za određivanje opšteg interesa i nacionalnog značaja nisu transparentno definisani, otvorena je mogućnost za široko tumačenje ovih pojmova i prostor za dalju izgradnju malih hidroelektrana u zaštićenim područjima. Zbog svih nedostataka koji su obeležili izradu Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode, organizacije civilnog društva pokrenule su društveni dijalog s Ministarstvom zaštite životne sredine,⁷ a pomenuti nacrt Zakona nije usvojen.

Kada je u pitanju kvalitet voda, prethodne godine nismo mogli videti značajniji napredak. Svi ključni problemi ostali su isti, a najznačajniji je što se i dalje manje od 15% otpadnih komunalnih voda prečišćava, a ostatak ispušta direktno u reke i jezera, bez ikakvog prečišćavanja. Srbiju čeka ogroman posao na

izgradnji oko 300 postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, a Evropska komisija poručuje da je neophodna veća transparentnost pri planiranju i odabiru investicija u životnu sredinu, kao i pri njihovom upravljanju. Diplomatskim rečnikom se zapravo kaže da u procesu izgradnje postrojenja za preradu otpadnih voda postoji visok rizik od korupcije. Tokom leta 2021. godine javnost je iznenadio i Predlog Zakona o izmenama i

Obavezu pribavljanja integrisane dozvole imaju postrojenja koja su među najvećim zagađivačima u Srbiji, poput: termoelektrana, topionice bakra, železara, cementara. Zakon je prvobitno usvojen 2004. godine i tada je procenjeno da ima 227 postrojenja koja je potrebno da pribave integrisanu dozvolu. Od 2004. godine samo 46 zagađivača je pribavilo integrisanu dozvolu i svoje zagađenje svelo na zakonima propisane granice. Ostali zagađivači nastavljaju da rade kao i ranije, bez sankcija.

dopunama Zakona o vodama,⁸ koji je u skupštinsku proceduru ušao po hitnom postupku, bez javne rasprave. Pri izradi ovog predloga javnosti nije omogućeno da učestvuje, niti je ona na bilo koji način bila informisana o izradi ovog akta od suštinskog značaja za očuvanje voda kao javnog dobra i ključnog resursa za sve građane Srbije. Između ostalog, predlogom se predviđalo uvođenje mehanizma „neposredne pogodbe” pri davanju u zakup vodnog zemljišta u javnoj svojini za korišćenje rečnih nanosa i za postavljanje plutajućih objekata (splavova). Ovaj primer pokazuje da se radi o suštinskoj promeni procedure

5

6 https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2021/04/Koalicija-27_Zahtev-za-obustavu-postupka-izrade-ZZP.pdf

7 <https://www.bos.rs/ekz/vesti/134/10108/odrzan-dijalog-o-izmenama-i-dopunama-zakona-o-zastiti-prirode.html>

8 <https://www.koalicija27.org/vesti/hitno-povuci-neustavni-predlog-izmena-zakona-o-vodama/>

odlučivanja o raspolaganju javnim dobrima, a bez učešća javnosti. Na ovaj način se dodatno otvarao prostor za koruptivne aktivnosti, a eliminisao princip transparentnosti i javnih nabavki u raspolaganju resursima koji predstavljaju najvažnije javno dobro – vodu. Preko 40 organizacija civilnog društva uputilo je apel za povlačenje ovog dokumenta iz procedure i izjašnjava nje građana o pitanju upravljanja vodama, kao najznačajnijeg javnog dobra, putem referenduma. Više od 75.000 građana potpisalo je peticiju kojom traži referendumsko izjašnjava nje.⁹ U epilogu, Narodna skupština je usvojila Predlog Zakona, ali ga nije potpisao Predsednik Republike. Predlog Zakona nije usvojen, Vlada ga je povukla iz procedure.¹⁰ Ipak, borba za vodu nije i konačno dobijena^{11,12} uprkos najavama da će se pisati novi Zakon.

Upravljanje otpadom takođe je obeležila burna godina, mada stvarnog napretka nije bilo. Posledice sistemski neadekvatnog upravljanja otpadom videli smo najočiglednije tokom leta, kada je nekoliko deponija u Srbiji gorelo.¹³ Tokom jeseni javnost je sačekao još jedan netransparentan proces donošenja Programa upravljanja otpadom za period od 2021. do 2024. godine. Zbog brojnih nepravilnosti, a pre svega efektivnog ograničavanja javnosti da u ovom procesu učestvuje, organizacije civilnog društva i stručna javnost tražili su ponavljanje javne rasprave.¹⁴ Jesen je protekla i u znaku izmena i dopuna Zakona o upravljanju otpadom, koji je bio na javnoj raspravi u oktobru i novembru.¹⁵ Za to vreme, Srbija i dalje ima preko 3.000 divljih nesanitarnih deponija a procenat reciklaže komunalnog otpada je nedopustivo nizak.

Evropska komisija je ocenila da je Srbija u oblasti kvaliteta vazduha postigla dobar nivo usklađenosti s pravnim tekovinama EU. Ipak, javnost zagađenje vazduha vidi kao gorući problem, a to potvrđuju i zvanični izveštaji institucija. U 2020. godini se broj gradova i aglomeracija koji imaju prekomerno zagađen vazduh povećao na 15, što znači da preko tri miliona građana Srbije diše nezdrav vazduh. Prema izveštaju Evropske agencije za životnu sredinu,¹⁶ u Srbiji godišnje prevremeno umre 14.600 ljudi zbog visoke zagađenosti vazduha, pre svega

PM_{2,5} česticama. Uprkos alarmantnom stanju vazduha, na šta je ukazivala i Evropska komisija, Srbija je s nacionalnim planom za rešavanje ovog pitanja kasnila čak pet godina. Tokom 2021. godine Ministarstvo zaštite životne sredine pripremlilo je Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa Akcionim planom, a javnost je imala priliku da dokument vidi krajem novembra. Program donosi neka dobra rešenja, ali ima jednu ključnu manu: za ostvarenje ciljeva unapređenja kvaliteta vazduha zavisi od sprovođenja Nacionalnog plana za smanjenje emisija, koji Srbija od 2018. godine ne primenjuje, zbog čega je Sekretarijat Energetske zajednice pokrenuo postupak protiv Srbije.¹⁷ Ukoliko se Nacionalni plan za smanjenje emisija ne bude primenjivao, a nema naznaka da hoće, i emisije iz termoelektrana nastave da prelaze zadate vrednosti, građane Srbije čeka još mnogo godina sa zagađenim vazduhom, a Program zaštite vazduha ostaće – samo slova na papiru.

Novi Zakon o energetske efikasnosti trebalo bi da unapredi stanje u ovoj oblasti, naročito imajući u vidu da je energetske intenzitet u Srbiji četiri puta veći nego proseke EU. Ovo u praksi znači da je za robu proizvedenu u Srbiji potrebno četiri puta više energije nego za proizvodnju u EU.

Industrijsko zagađenje je usko povezano sa zagađenjem vazduha. Kad je ova tema u pitanju, Evropska komisija je u poslednjem izveštaju označila termoelektranu Kostolac B kao najvećeg evropskog zagađivača sumpor-dioksidom, koji uprkos tome što ima sistem za odsumporavanje i dalje emituje enormne količine sumpor-dioksida. I ovu oblast obeležila je iznenadna zakonodavna aktivnost pred kraj godine. Narodna skupština je u novembru ove godine usvojila izmene Zakona o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja i time pomerila rok zagađivačima za pribavljanje integrisanih dozvola sa 31. decembra 2020. godine na 31. decembar 2024. godine. Zakon je u Skupštinu ušao po hitnoj proceduri i bez javne rasprave.¹⁸ Obavezu pribavljanja integrisane dozvole imaju postrojenja koja su među najvećim zagađivačima u Srbiji, poput termoelektrana, topionice bakra, železara, cementara. Zakon je prvobitno usvojen 2004. godine i tada je procenjeno da ima 227 postrojenja koja je potrebno da pribave integrisanu dozvolu. Od 2004. godine samo 46 zagađivača je pribavilo integrisanu dozvolu i svoje zagađenje svelo na zakonima propisane granice. Ostali zagađivači nastavljaju da rade kao i ranije, bez

9 <https://peticije.kreni-promeni.org/petitions/izvor-zivota-trazi-izbor-zivota-zaustavimo-stetni-zakon-o-vodama>

10 <https://nova.rs/vesti/drustvo/brnabic-povucen-zakon-o-vodama-sledi-sira-javna-rasprava/>

11 <https://www.neri.org.rs/neri-i-wwf-adria%E2%80%AF-nije-gotovo-nastavlja-mo-sa-potpisivanjem-peticije-za-raspisivanje-referenduma-o-neustavnim-izmenama-zakona-o-vodama/>

12 <https://www.istinomer.rs/analize/borba-za-vodu-u-sloveniji-javno-dobro-u-srbiji-error-404/>

13 <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-58193285>

14 <https://balkangreenenergynews.com/rs/zainteresovana-javnost-u-srbiji-trazi-ponavljanje-javne-rasprave-o-predlogu-programa-upravljanja-otpadom-2021-2024/>

15 <https://www.activity4sustainability.org/beograd-zelenoj-poslanickoj-grupi-predstavljeni-komentari-inzenjera-zastite-zivotne-sredine-na-predlozene-izmene-i-dopune-zakona-o-upravljanju-otpadom/>

16 <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2020-report>

17 <https://www.neri.org.rs/energetska-zajednica-pokrenula-postupak-protiv-ugovornih-strana-koje-ne-primenjuju-nacionalni-plan-za-smanjenje-emisija-medu-kojima-je-i-republika-srbija/>

18 <https://www.neri.org.rs/vlada-srbije-ponovo-predlaze-odlaganje-prime-nje-zakona-o-integrisanom-sprečavanju-i-kontroli-zagadivanja/>

sankcija. Posledice vidimo u izveštajima institucija Republike Srbije. Tako je npr. emisija sumpor-dioksida u 2020. godini bila šest puta veća od dozvoljene, a emisije oksida azota su bile duplo veće od dozvoljenih. Niko za to nije snosio i neće snositi odgovornost, jer je Vlada, umesto da sankcioniše zagađivače koji nisu ispoštovali Zakon, produžila rok za još tri godine.

Kraj 2021. godine doneo je i dugo očekivane izmene Zakona o proceni uticaja i Zakona o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, kojima se oblast horizontalnog zakonodavstva u zaštiti životne sredine usklađuje s pravom EU. U decembru su nacrti ova dva zakona bili na javnim konsultacijama, nakon što se na njih čekalo pet godina. Predstavljena rešenja trebalo bi da unaprede procese učešća javnosti u donošenju odluka o životnoj sredini, kao i sam kvalitet procena i strateških procena uticaja na životnu sredinu. Da li će to zaista tako biti zavisiće od teksta koji bude na kraju i usvojen, a mnogo više od toga kako se zakoni budu primenjivali.

Poglavlje 15

Pravne tekovine EU u oblasti energetike regulišu: sigurnost snabdevanja energijom, pitanja unutrašnjeg tržišta energije, korišćenje obnovljivih izvora energije, energetska efikasnost, kao i pitanja nuklearne energije.

Najznačajniji pomaci dogodili su se u sektoru energetike u 2021. godini. Najpre, Srbija je ispunila merila za otvaranje ovog poglavlja usvajanjem akcionog plana koji se tiče minimalnih rezervi nafte i naftnih derivata (ovaj plan odnosi se na sigurnost snabdevanja naftom i naftnim derivatima, uz obavezne minimalne rezerve nafte u visini od 61 dana prosečne dnevne potrošnje, ukoliko dođe do poremećaja u snabdevanju). Zatim, usvojili smo Akcioni plan za razdvajanje delatnosti distribucije i trgovine gasom od transporta i skladištenja, čime je ispunila zahteve EU u pogledu transparentnosti i konkurentnosti tržišta.

Početkom godine Srbija je usvojila nove zakone u oblasti obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, te izmenila zakone o energetici i rudarstvu, čime je izvršeno dodatno usklađivanje s pravnim tekovinama Evropske unije. Novi Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije delimično prenosi odredbe prava EU, a stvara preduslove za razvoj tržišta OIE, omogućava građanima i preduzećima da proizvode električnu energiju za sopstvenu potrošnju i da postanu istovremeno proizvođači i potrošači (tzv. prozumeri). Novi zakonski okvir olakšava osnivanje energetske zadruge, ali mnoga pitanja su još uvek nejasna. Na primer, koncept zajednice obnovljivih izvora energije po novom Zakonu o obnovljivim izvorima energije nije usklađen sa Zakonom o zadrugama, koji zapravo omogućava energetskim zadrugama da proizvode i prodaju energiju. Stoga je potrebno sačekati usvajanje podzakonskih akata koji

će bliže urediti ovakvu demokratizaciju energije. Ipak, udeo OIE u finalnoj potrošnji u Srbiji ostaje i dalje mali. Sa 21,4% učešća OIE u 2019. godini, daleko je ispod ciljanog udela od 27%.¹⁹ Srbija se i dalje dominantno oslanja na fosilna goriva, a pre svega na ugalj. Uticaj ovakve javne politike na sigurnost snabdevanja energijom mogli smo da vidimo tokom decembra 2021. godine, kada je zbog nedostatka kvalitetnog uglja došlo do prekida u radu šest termo blokova termoelektrane „Nikola Tesla“, a bez grejanja i električne energije ostalo preko 30.000 građana. Ovo dodatno potvrđuje da su nam neophodni alternativni, dostupni i domaći obnovljivi izvori energije. Novi Zakon o energetske efikasnosti trebalo bi da unapredi stanje u ovoj oblasti, naročito imajući u vidu da je energetska intenzitet u Srbiji četiri puta veći nego prosek EU. Ovo u praksi znači da je za robu proizvedenu u Srbiji potrebno četiri puta više energije nego za proizvodnju u EU.

Jedna od ključnih preporuka Evropske komisije je usvajanje Nacionalnog energetske i klimatskog plana (NEKP). Ovaj dokument treba da uskladi energetske i klimatske politiku Srbije s politikama EU do 2030. godine i omogući dostizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine. Energetska zajednica je još 2018. donela preporuke i smernice za izradu NEKP-a, uz plan da se NEKP-ovi završe do kraja 2020. godine. Srbija je kasnila i krenula u pripremu Nacrta u aprilu ove godine. Organizacije civilnog društva su upozorile da javnost nije uključena u izradu Nacrta, a da je ključno doći do društvenog konsenzusa oko

Prema izveštaju Evropske agencije za životnu sredinu u Srbiji godišnje prevremeno umre 14.600 ljudi zbog visoke zagađenosti vazduha, pre svega PM2,5 česticama. Uprkos alarmantnom stanju vazduha, na šta je ukazivala i Evropska komisija, Srbija je s nacionalnim planom za rešavanje ovog pitanja kasnila čak pet godina.

ovog dokumenta, s obzirom na to da strukturne promene očekuju sve sektore društva na putu energetske tranzicije. Kako bi se proces izrade ovog dokumenta otvorio za širu javnost, organizacije civilnog društva organizovale su javne konsultacije na kojima su pozvani predstavnici Ministarstva rudarstva i energetike predstavili tok i planove za usvajanje NEKP-a.²⁰

Kada je reč o nuklearnoj energiji MP1 Srbija tek treba da privede kraju usvajanje sporazuma između Evropske zajednice

¹⁹ <https://energy-community.org/implementation/Serbia.html>

²⁰ <https://www.bos.rs/ekz/vesti/134/10227/do-energetske-sigurnosti-i-klimatske-neutralnosti-kroz-izradu-integrisanog-nacionalnog-energetskog-i-klimatskog-plana---neophodne-su-vece-ambicije-i-vece-ukljucivanje-javnosti.html>

za atomsku energiju i trećih zemalja o pravovremenoj razmeni informacija u slučaju radiološke vanredne situacije (ECURIE). Kraj godine je doneo i nove preokrete u političkoj volji za izgradnju nuklearke, s obzirom na to da se posle povratka predsednika Srbije iz Rusije u javnosti pominjalo učešće ruske firme *Rosat* u izgradnji nuklearne elektrane na teritoriji naše zemlje. Državni zvaničnici su još nekoliko puta provlačili pitanje nuklearne energije kroz medije, a predsednik je ovo pitanje postavio čak i u svom obraćanju na Konferenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama u Glazgovu, u novembru 2021.²¹ Iako je u Srbiji na snazi moratorijum na izgradnju nuklearnih postrojenja već 30 godina, sve češće se od zvaničnika može čuti da se razmatra okretanje ovom izvoru energije.²²

Šta nas čeka sada?

Nakon otvaranja Klastera 4, očekuje nas mnogo posla u svim oblastima i poglavljima. Da li će Srbija u tome biti uspešna ili ne, građani će moći lako da procene u svakodnevnom životu. Kada budemo imali čist vazduh, uz pouzdano snabdevanje dostupnom energijom, čiste vode i zdravu vodu za piće, znaćemo da smo spremni za zatvaranje Klastera 4. A da bismo do tog cilja stigli, neophodno je dosledno sprovođenje svih donetih propisa i planova, na transparentan i zakonit način, u interesu svih građana. Jednom rečju, potrebna je vladavina prava.

*Mirjana Jovanović, Marko Pajović, Lazar Jovčić,
Ognjan Pantić, Bojana Džulović, Branislav Cvetković
Beogradska otvorena škola*

²¹ <https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/obraćanje-predsednika-republike-srbije-na-konferenciji-ujedinjenih-nacija-o-klimatskim-promenama-cop26-održanoj-u-glazgovu>

²² <https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/spreciti-ukidanje-moratorijuma-na-nuklearne-elektrane/>

Intervju, Vladimir Međak

EVROPSKA UNIJA NAS KAO HVALI, SRBIJA SE KAO TRUDI

Na mimikriju procesa se troši dosta vremena i energije. Kada bi oni bili upotrebljeni da se stvari zaista rešavaju i menjaju, to bi dovelo do dostizanja standarda EU. Ipak, suštinske promene izostaju već sedam godina, jer kada bi njih bilo, Srbija bi danas bila drugačija zemlja od onoga što vidimo. Ona je sada bliža, po svojoj suštini i ponašanju, Mađarskoj i Poljskoj, nego razvijenim demokratijama većine članica EU. Takvoj Srbiji neće biti dopušteno da uđe u EU i postane deo problema koji sama EU ima u ovom trenutku.

Srbija je otvorila pregovore o pristupanju Evropskoj uniji 21. januara 2014. godine. Nova Metodologija Evropske unije o vođenju pristupnih pregovora je usvojena šest godina kasnije. Nakon usvajanja nove Metodologije, Srbija je decembra 2021. otvorila Klaster 4 – Zelena agenda i održivo povezivanje, te sada ima otvorena 22 od 34 poglavlja. S potpredsednikom Evropskog pokreta u Srbiji Vladimirom Međakom razgovarali smo o rezultatima koje je Srbija dosad ostvarila na polju evrointegracija, da li je moguće očekivati veliko, zapadnobalansko proširenje, kao i kako nerešeni status Kosova utiče na pregovore sa Unijom.

Beogradska otvorena škola: Srbija je 14. decembra, nakon skoro dve godine stagnacije, otvorila Klaster 4. Da li je otvaranje najzahtevnijeg (pre svega finansijski) klastera pokazatelj da EU ne razmišlja ozbiljno o proširenju, s obzirom na (ne)spremnost Srbije za poglavlja iz ovog klastera? Naime, postoji mišljenje da kada bi EU ozbiljno razmišljala o proširenju ne bi bilo govora o otvaranju klastera sve dok se ne ispune sva merila, slažete li se?

Vladimir Međak: Glavni problem proširenja s naše strane nisu tehnički kapaciteti da se uskladimo za zahtevima članstva, već manjak političke volje da se to uradi. U Klasteru 4, samo je poglavlje 15 energetika imala dva merila za otvaranje, utvrđena još septembra 2015. godine. Jedno merilo je ispunjeno odmah 2015. godine, ali se s drugim (restrukturiranje *Srbijagasa*) čekalo skoro šest godina. Nakon skoro šest godina, maja 2021. godine, kad je postalo jasno da bez toga nema otvaranja bilo kog poglavlja, merilo je ispunjeno, a da nikakav problem zbog toga nije nastupio. Dakle, samo je pitanje zelenog svetla dobijenog s vrha i onda sve može da se uradi. Problem je što tako funkcionišu autoritarni režimi, a ne demokratske države

na putu ka EU. Tako ustrojena država ne može da uđe u EU. Zbog toga mislim da EU ne računa s proširenjem dok se ne reši pitanje ustrojstva države, a to se ne može rešiti ni na kratki ni na srednji rok. Omogućavanje napretka u pregovorima takvom jednom režimu pokazuje da EU nema plan za završetak proširenja, te da i dalje prihvata održavanje *statusa quo*. Proširenje će postati ozbiljna priča onog momenta kad EU zaista bude počela da se bavi pitanjima zarobljene države, izgradnje vladavine prava i demokratije na Balkanu, a ne da okreće glavu na drugu stranu od onoga što se ovde dešava ili još gore, da čak

Proširenje će postati ozbiljna priča onog momenta kad EU zaista bude počela da se bavi pitanjima zarobljene države, izgradnje vladavine prava i demokratije na Balkanu, a ne da okreće glavu na drugu stranu od onoga što se ovde dešava ili još gore, da čak prikriva ta dešavanja, kao što je urađeno u Godišnjem izveštaju Evropske komisije za Srbiju 2021. godine. Takva praksa neće dovesti do pozitivnog ishoda proširenja već do daljeg klizanja ka dubljoj autokratiji.

prikriva ta dešavanja, kao što je urađeno u Godišnjem izveštaju Evropske komisije za Srbiju 2021. godine. Takva praksa neće dovesti do pozitivnog ishoda proširenja već do daljeg klizanja ka dubljoj autokratiji.

BOŠ: Kako biste ocenili dosadašnju dinamiku procesa EU integracija Republike Srbije? Ukoliko proces proširenja gledamo isključivo kao usklađivanje srpskog zakonodavstva

Izvor: Euractiv.rs

sa evropskim, postoji li procenat kojim možemo izraziti integrisanost Srbije u Evropsku uniju?

VM: Proces reformi je na izuzetno niskom stepenu. Čak je i sama reč „reforma“, posle svih ovih godina i zloupotreba toliko istrošena da moramo da nađemo novu kako bismo opisali proces prilagođavanja sistemu EU. Ne možemo pričati o procentima usklađenosti, prvo, jer je to nezahvalno, jedna ključna reforma je bitnija od 50 drugih pratećih aktivnosti, a drugo, jer od oktobra 2019. godine nemamo izveštaje Vlade šta se radi na tom polju. Naime, Vlada od 2008. godine usvaja višegodi-

Imajući u vidu da su građani u Srbiji pod stalnim pritiskom antiEU kampanje u tabloidima, koji su pod kontrolom vlasti, ali i u izjavama zvaničnika Srbije, može se uzeti da građani Srbije, uprkos svemu, vide EU kao dobro mesto za Srbiju. Mislim da bi dovoljno bilo da se prestane sa antiEU kampanjom i podrška pristupanju EU bi skočila sama od sebe.

šnje planove harmonizacije zakonodavstva s propisima EU, kroz tzv. Nacionalni program za preuzimanje pravnih tekovina EU (*National Plan for the Adoption of the Acquis – NPAA*). U periodu 2008–2012 smo imali procenat ispunjenosti plana od 88%. Nakon 2012. godine stepen ispunjenosti opada, dok za 2016. i 2017. godinu uopšte nemamo izveštaje. Poslednji izveštaj za period 2018 – septembar 2019. je ukazao da je plan ispunjen svega 41% kad je usvajanje zakona u pitanju (49% kad se računaju i podzakonski akti). Posle oktobra 2019. godine

nemamo ni izveštaj o ispunjenosti plana. Sada važeći NPAA obuhvata period od 2018. do kraja 2021. godine. Potrebno je usvojiti novi NPAA. Budući da nas čekaju izbori, bojim se da će pravljenje plana za naredne četiri godine sačekati jesen 2022.

BOŠ: Može li proširenje Srbije da se posmatra pojedinačno, van konteksta ostalih zemalja Zapadnog Balkana? Ili će, ukoliko do proširenja dođe u doglednoj budućnosti, to biti jedno zapadnobalkansko, veliko proširenje, kao ono iz 2004. godine?

VM: U ovom trenutku je teško zamisliti zajedničko proširenje na ceo Zapadni Balkan, slično onom iz 2004. godine. Već sada su se izdvojile tri grupe, Crna Gora i Srbija, koje vode pregovore, Albanija i Severna Makedonija koje čekaju otvaranje pregovora i Bosna i Hercegovina koje je aplicirala za članstvo. Kosovo* pored Srbije ne priznaje ni pet država članica EU, tako da ne može da podnese zahtev za prijem u EU. S druge strane, potrebno je napraviti veliki korak, tektonsku promenu u politici proširenja kako se ne bi ugasila, jer ovako kako se sada radi, jasno je da ne donosi rezultate. Međutim, ne vidim viziju kako, a što je osnovni element procesa, niti vidim spremnost u EU na velike korake u ovom trenutku. To ne znači da ih neće biti.

BOŠ: Da li mislite da kod aktuelne vlasti postoji politička volja da se proces EU integracija ubrza?

VM: Ne vidim da postoji volja da se uradi sve što kriterijumi za članstvo suštinski zahtevaju, tj. da se promeni sistem i način funkcionisanja, pre svega u domenu vladavine prava i borbe

* Ovaj natpis ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 i mišljenjem MSP o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti

protiv korupcije i organizovanog kriminala. Zbog toga ne verujem da postoji iskrena volja da se u EU uopšte uđe ukoliko to zahteva stvarno ispunjavanje ovih kriterijuma. Zato se mnogo vremena i energije troši na pokušaje da se zaobiđu zahtevi i ubedi EU da su promene urađene, a da one suštinski ne budu urađene.

Na mimikriju procesa se troši dosta vremena i energije. Kada bi oni bili upotrebljeni da se stvari zaista rešavaju i menjaju, to bi dovelo do dostizanja standarda EU. Ipak, suštinske promene izostaju već sedam godina, jer kada bi njih bilo, Srbija bi danas bila drugačija zemlja od onoga što vidimo.

Ona je sada bliža, po svojoj suštini i ponašanju Mađarskoj i Poljskoj, nego što je razvijenim demokratijama većine članica EU. Takvoj Srbiji neće biti dopušteno da uđe u EU i postane deo problema koji sama EU ima u ovom trenutku. Dok ne postane deo rešenja, nijedna nova članica neće ući u EU. Zato proširenje na razvijene demokratije poput Norveške i Islanda, na primer, ne bi bio problem za EU, dok proširenje na Balkan jeste.

////////////////////////////////////
Proces reformi je na izuzetno niskom stepenu. Čak je i sama reč reforma, posle svih ovih godina i zloupotreba toliko istrošena da moramo da nađemo novu kako bismo opisali proces prilagođavanja sistemu EU.
////////////////////////////////////

BOŠ: Koliko nerešeno pitanje statusa Kosova* utiče na proces integracija? Da li stičete utisak da predstavnici aktuelne vlasti imaju odgovore na pitanja iz EU koja se odnose na rešavanje statusa Kosova?

VM: Kosovo je uvek prisutan problem i bez njegovog rešavanja neće biti ulaska u EU. Ipak u ovom trenutku pitanje Kosova nije najveća prepreka Srbiji u procesu pregovora. To mesto su preuzela pitanja vladavine prava, borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije. Godine 2018. puštane su ideje o rešavanju pitanja Kosova na određeni način koji bi vlast u Srbiji mogla da prihvati. To rešenje su neke strane u EU i SAD čak i prihvatile

ali su ih druge minirale, kao i ceo dogovor. U ovom trenutku ne vidim da postoje shvatanje šta bi rešenje, koje bi bilo prihvatljivo za sve, moglo da bude. Bilo kakvo rešenje mora biti prihvatljivo za Srbiju. Političke krize u Prištini, naravno, ne pomažu ceo proces.

BOŠ: Prema poslednjim istraživanjima, kada bi se organizovao referendum za pristupanje Srbije EU, oko 50% građana bi glasalo „za”. Mislite li da će ovaj procenat rasti u godinama koje dolaze ili će entuzijazam slabiti što proces bude duže trajao?

VM: Istorijski posmatrano negde oko 50% građana bi se izjasnilo na referendumu za ulazak u EU. Taj procenat varira već u zavisnosti od toga da li su dešavanja na političkoj sceni pozitivna ili negativna po pitanju odnosa sa EU. Imajući u vidu da su građani u Srbiji pod stalnim pritiskom antiEU kampanje u tabloidima, koji su pod kontrolom vlasti, ali i u izjavama zvaničnika Srbije, može se uzeti da građani Srbije, uprkos svemu, vide EU kao dobro mesto za Srbiju. Mislim da bi dovoljno bilo da se prestane sa antiEU kampanjom i podrška pristupanju EU bi skočila sama od sebe.

Autori: Bojana Džulović, Branislav Cvetković

* Ovaj natpis ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 i mišljenjem MSP o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti

Evropska unija i njeni prioriteti

OD LJUBLJANE KA PARIZU

Prvog jula pod sloganom *Zajedno. Otporno. Evropa*, Slovenija je preuzela predsedavanje Savetu Evropske unije. Program predsedavanja postavio je ambiciozan cilj: oporavak Unije i jačanje njene otpornosti na buduće krize, što nije nimalo lak zadatak. Rad na boljoj pripremljenosti Unije, uz istrajne pokušaje da se podstakne politika proširenja i Zapadni Balkan približi Uniji, bili su ambiciozni koraci koje je preduzela.

Četiri prioriteta slovenačkog predsedavanja EU, koje upravo ističe, odnosila su se na otpornost, oporavak i stratešku autonomiju Evropske unije, Konferenciju o budućnosti Evrope, evropski način života, vladavinu prava i jednake uslove za sve, uz pouzdanu i bezbednu Evropsku uniju, koja predstavlja faktor bezbednosti i stabilnosti u susedstvu. Bilo je ovo drugo predsedavanje Slovenije Savetu Evropske unije i nesumnjivo se odvijalo u znatno izazovnijim okolnostima od onog prethodnog, iz 2008. godine.

Trio u doba pandemije

Pre Slovenije, predsedavanje Savetu EU u jeku pandemije vršile su Nemačka i Portugalija. Ovaj predsedavajući trio u centar svog zajedničkog delovanja očekivano je imao pandemiju i posledice koje je izazvala. Glavni ciljevi ticali su se podsticanja investicija, osnaživanja otpornosti jedinstvenog tržišta, zelenijih politika, digitalne transformacije Evrope, jačanja vladavine prava, promocije evropskih vrednosti, kao i otpočinjanja Konferencije o budućnosti Evrope. Svoje predsedavanje države su zasnivale na Strateškoj agendi EU 2019–2024, a uzimajući u obzir pandemijske okolnosti. Svaka od država bila je saglasna da je oporavak Evrope ključni deo njihovih šestomesečnih predsedavanja.

Iako bi se očekivalo da će do tada savladane lekcije poslužiti, Slovenija ipak nije imala nimalo lak zadatak. Zdravstvena kriza s kojom se Evropska unija i danas suočava, u velikoj meri je otežala realizaciju postavljenih slovenačkih ciljeva. Želja da EU ponovo ojača, nauči kako da se nosi sa izazovima koji se pred njom nađu i da ne ponavlja greške koje je pravila u suočavanju s pandemijom, predstavljala je fokus rada slovenačkog predsedavanja. Neki od izazova prepoznati su i u godišnjem obraćanju predsednice Evropske komisije Ursule fon der Lajen,

koja je u godišnjem govoru o stanju Unije istakla da su: pandemija, klimatske promene, ekonomska nejednakost i duboki jaz između određenih država članica glavni izazovi koji se i dalje nalaze pred Evropskom unijom. Efektivan i brz odgovor Unije, uz koordinisanje zajedničkog delovanja u kriznim situacijama, neophodan je korak za strukturno jačanje Evropske unije i njenu adekvatniju pripremljenost za buduće izazove.

Želja da EU ponovo ojača i da nauči kako da se nosi sa izazovima koji se pred njom nađu i da ne ponavlja greške koje je pravila u pandemiji, predstavljala je fokus rada slovenačkog predsedavanja.

Zapadni Balkan, korak bliže Uniji

Iako je oporavak Unije bio ključna reč, Slovenija je pažnju posvetila i njenom proširenju. Održavanje Samita EU – Zapadni Balkan, na kome je usvojena Deklaracija o Zapadnom Balkanu, pokazala je da je pitanje proširenja i dalje važno za region, ali i za Uniju. Insistiranjem na stvaranju prostora za dijalog zapadnobalkanskih država i Unije, Slovenija je pokazala da je uspela ne samo da predsedavanje donese na Balkan već i da čitav region približi Uniji. Za vreme slovenačkog predsedavanja, Zapadni Balkan je bio važan deo EU agende. Slovenački zvaničnici su u svojim obraćanjima predstavljali budućnost regiona kao strateški interes Unije, a investicije za Zapadni Balkan kao podsticaj za dalju podršku i nastavak sprovođenja korenitih reformi. Pružanje podrške susedima u ubrzanju tromog procesa evropskih integracija najbolje se videlo u oktobru, na Samitu EU – Zapadni Balkan. Na ovom skupu je potvrđeno da su države članice Unije i države regiona deo iste, zajedničke Evrope.

Izvor: slovenian-presidency.consilium.europa.eu

Deklaracijom koja je tada usvojena, Evropska unija je navedena kao glavni ulagač i donator, koji u potpunosti podržava proces evropskih integracija na Zapadnom Balkanu. Osim jasne podrške procesu integracija, Deklaracijom je predviđen i značajan investicioni plan za region i obećana podrška u odgovoru na pandemiju. Osim toga, dogovoreno je i redovno održavanje samita EU – Zapadni Balkan, čime se garantuje prostor

je Slovenija preduzimala. Nakon Slovenije, predsedavanje će preuzeti Francuska, a predsednik Emanuel Makron već je najavio održavanje evropske konferencije koja će biti posvećena Zapadnom Balkanu. Još se ne zna da li će se francuski moto *Oporavak, snaga, pripadnost* odnositi i na region.

Nakon Slovenije, predsedavanje će preuzeti Francuska, a predsednik Emanuel Makron već je najavio održavanje evropske konferencije koja će biti posvećena Zapadnom Balkanu. Još se ne zna da li će se francuski moto *Oporavak, snaga, pripadnost* odnositi i na region.

*Miljana Jovanović
Beogradska otvorena škola*

za razgovor o mogućnostima za proširenje, ali i neophodnim reformama koje mu prethode. O proširenju Unije govorilo se i na Bledskom strateškom forumu, na kome je predsednik Evropskog parlamenta Šarl Mišel još jednom potvrdio evropsku budućnost Zapadnog Balkana. Takođe, za vreme slovenačkog predsedavanja Zapadni Balkan je prvi put pozvan da prisustvuje plenarnoj sednici Konferencije o budućnosti Evrope. Tokom poslednjih šest meseci Slovenija je imala nimalo lak zadatak. Rad na stvaranju otpornije, jače i bolje pripremljene Unije, uz istrajne pokušaje da se podstakne politika proširenja i Zapadni Balkan približi EU bili su ambiciozni koraci koje

Zakoni i politika

IZMEĐU PRIVATNOG I JAVNOG INTERESA

 Po nalogima najviših državnih aktera biće otvorena široka javna rasprava o pitanju novog Predloga zakona o eksproprijaciji. U nju će biti uključeni svi relevantni stručnjaci i nevladine organizacije. Vraćajući se na trenutne političke prilike, upozorenja na moguće zloupotrebe ovog procesa za potrebe izborne kampanje već se mogu čuti s raznih strana.

Proces izmene i dopune zakona u cilju pripreme za važne ustavne promene, koje Srbiju treba da približe standardima Evropske unije, zakomplikovao se. Čini se iznenadno za ovdašnju vlast.

U poslednjoj fazi, pred najavljeni januarski referendum, kost u grlu predstavljala su dva sporna zakona – novodoneti Zakon o referendumu i narodnoj inicijativi i Predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o eksproprijaciji.

Nezadovoljni građani širom Srbije su izašli na ulice. Demonstracije, tj. blokada međunarodnih puteva nakon samo dve nedelje dovele su do potpune obustave procesa. Zakon o referendumu je izmenjen, dok je Predlog Zakona o eksproprijaciji vraćen u skupštinsku proceduru ukazom predsednika.

Da li je to zaista javni interes?

Planirane izmene Zakona o eksproprijaciji narušile bi sigurnost privatne svojine. Svi postupci u vezi sa ovim procesom bili bi vođeni po hitnoj proceduri. Građanima je ostavljeno svega pet radnih dana da na obaveštenje o početku procedure eksproprijacije odgovore.

Kratki rokovi nisu bili jedini kamen spoticanja. Umesto da korisnik eksproprijacije dokazuje dominantni javni interes, građani bi morali da naknadno vode pravnu borbu za oduzetu nekretninu, koja bi odmah po donetoj odluci mogla biti srušena.

Pitanje naknade za oduzetu imovinu takođe je izazvalo nezadovoljstvo kod jednog dela građana. Umesto, kao po običaju, tržišne vrednosti, vlasnici nelegalizovanih objekata dobijali bi samo građevinsku vrednost, koja u nekim slučajevima može da iznosi svega pola stvarne vrednosti objekta.

Definicija javnog interesa proširena je u odnosu na prethodni zakon uvođenjem „međunarodnog ugovora” koji država može da potpiše i s nekom privatnom kompanijom. Time se značajno zamaglilo šta uopšte može da predstavlja javni interes.

Tako oblikovan zakon ostavio bi građanima da se bez imovine, uz neadekvatnu nadoknadu, bore da putem zakona dokažu grešku u proceduri. Pitanje – da li se u određenom slučaju zaista radi o javnom interesu – ne bi ni moglo da se postavi. Nejasne odredbe o međunarodnim ugovorima pobrinule su se za to.

////////////////////////////////////
Izvlačili su se primeri sličnih zakona i zakonskih odredbi u zemljama članicama Evropske unije, ne bi li se u javnosti odbranile sporne odredbe ovih zakona. Ali pronađu li se u Uniji kraći rokovi, nepostojanje cenzusa na referendumu, više takse i naknade, razlike između EU i Srbije i dalje postoje. Razlike se nalaze se u načinu funkcionisanja državnih institucija.
////////////////////////////////////

Zakon o referendumu

Ono što predstavlja stvarni javni interes pokazalo bi se na referendumu. Pitanje budućih referenduma prigodno je uređivao nedavno doneti Zakon o referendumu i narodnoj inicijativi. Međutim, odmah nakon njegovog donošenja, usledile su kritike stručnjaka i nevladinih organizacija koje su upozorili na određene manjkavosti.

Ukinut je cenzus te ne bi bio potreban nikakav određen procenat izašlih građana da bi se referendum smatrao važećim. Za narodnu inicijativu uvedena je naknada u iznosu od 40 dinara.

Izvor: [balkans.aljazeera.net](https://www.balkans.aljazeera.net)

Doneseni Zakon planiran je u okviru šireg sklopa procesa priključivanja Evropskoj uniji. Venecijanska komisija, savetodavno telo Saveta Evrope, pozdravila je u početku donošenje Zakona, ali i preporučila, između ostalog, i ukidanje ili bar znatno smanjenje uvedene naknade i dodatno definisanje određenih odredbi u okviru dela o referendumu.

Neizmenjen, Zakon je stupio na snagu i uz planirani Zakon o eksproprijaciji, znatno proširio ingerencije vlasti, a u građane usadio kako strah za privatnu svojinu tako i nedoumice u vezi s pitanjima od javnog značaja koja bi se u skoroj budućnosti mogla naći na referendumu.

Politika između pravnih odredbi

Iako su vlasti poručivale da planirani zakoni nemaju veze sa aktuelnim pitanjima u državi, već dugoročnim planom usklađivanja sa evropskim pravnim standardima, nevladine organizacije i opozicione političke stranke upozoravale su na moguću povezanost s trenutnim političkim prilikama u zemlji.

Izvlačili su se primeri sličnih zakona i zakonskih odredbi u zemljama članicama Evropske unije, ne bi li se u javnosti odbranile sporne odredbe ovih zakona. Ali pronađu li se u Uniji kraći rokovi, nepostojanje cenzusa na referendumu, više takse i naknade, razlike između EU i Srbije i dalje postoje. Razlike se nalaze se u načinu funkcionisanja državnih institucija.

U toku nedelja kada su održavani protesti predsednik Srbije Aleksandar Vučić je pitan više puta, da li će potpisati Predlog Zakona o eksproprijaciji govorio da on nije „neustavan“, te da

on ne može a da ga ne potpiše. „Ne mogu ja da ne potpišem zakon, samo jer se meni ne sviđa“, govorio je, iako mu zakon dopušta baš to: da zakon ne potpiše isključivo jer nije njemu „po volji“.

Manje od nedelju dana kasnije, podstaknut građanskim demonstracijama, predsednik je upravo to i uradio. Zakon je vraćen u skupštinsku proceduru. U zemlji gde dolazi do ovakvih grešaka teško da se može govoriti o snažnim državnim institucijama koje će sprečiti eventualne pokušaje zloupotrebe određenih zakona u cilju zaštite prava građana.

Ubrzo nakon ovoga i Zakon o referendumu i narodnoj inicijativi izmenjen je i ponovo uveden po hitnoj proceduri. Ukinute su takse za overu potpisa, a referendum se o istom pitanju ne može raspisati u roku kraćem od četiri godine.

Ulična politika

Određene nevladine organizacije koje su predvodile demonstracije proglasile su pobjedu. Nakon samo dve subote pod blokadama ispunjena su oba zahteva koja su se mogla čitati na transparentima nezadovoljnih građana.

Najsumnjičaviji su, međutim, nastavili da svoje nezadovoljstvo iskazuju na ulicama najvećih gradova Srbije. Da li će dve pomenute promene zaista sprečiti planove zbog kojih su građani isprva i izašli na ulicu – i dalje je neizvesno.

Određbe ovih zakona oni su čitali i povezivali s planovima za izgradnju rudnika kompanije *Rio Tinto*. Vlast je, s druge strane,

uporna u stavu da ove izmene nemaju veze s budućim planovima pomenute inostrane kompanije.

Iako se predsednika Srbije Aleksandra Vučića moglo čuti da „politiku u Srbiji neće voditi ulica”, mnogi su nedavne izmene razumeli upravo kao direktnu posledicu građanskih protesta. Još jedan od eventualnih razloga ove nagle izmene u stavu mogu biti i podaci koji pokazuju da među onima koji podržavaju zahteve ispred demonstracija ima i glasača vladajuće garniture.

Iako se predsednika Srbije Aleksandra Vučića, moglo čuti da „politiku u Srbiji neće voditi ulica”, mnogi su nedavne izmene razumeli upravo kao direktnu posledicu građanskih protesta. Još jedan od eventualnih razloga ove nagle izmene u stavu mogu biti i podaci koji pokazuju da među onima koji podržavaju zahteve ispred demonstracija ima i glasača vladajuće garniture.

Novogodišnje odluke

Uprkos tome što su neke izmene donete, vremena za nepažnju i odmor ne bi trebalo da bude. Po nalogima najviših državnih aktera biće otvorena široka javna rasprava o pitanju novog Predloga zakona o eksproprijaciji. U nju će biti uključeni svi relevantni stručnjaci i nevladine organizacije.

Vraćajući se na trenutne političke prilike, upozorenja na moguće zloupotrebe ovog procesa za potrebe izborne kampanje već se mogu čuti s raznih strana. Ukoliko bi se ova rasprava odužila i nakon izbora, stranka koja iz njih izađe kao pobednik, mogla bi tu pobjedu čitati i kao podršku za pitanje Zakona o eksproprijaciji i upravo na tim krilima doneti novi zakon.

Vraćanje jednog zakona i ukidanje i hitna izmena i proglašavanje izmenjenog zakona u tako kratkom roku pokazuje količinu pravne nesigurnosti i nestabilnosti ovog sistema. Zakoni se, suprotno svim EU preporukama, donose kako bi se odmah i primenjivali. U situacijama kada to dovede do građanske neposlušnosti, pitanje o koracima vlasti početkom naredne godine ostaje otvoreno.

*Teodora Čičovački
Novi Sad*

Dijalozi mladih sa donosiocima odluka

PREDLOZI, NAJAVE I OBEĆANJA

U prethodnom periodu, tačnije u novembru i decembru KOMS je organizovao Dijaloge sa Ministrom omladine i sporta, Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti i Predsednicom Vlade Republike Srbije. Šta se govorilo, šta se zaključilo, a o čemu će još biti reči?

U prethodnom periodu, tačnije u novembru i decembru Krovna organizacija mladih Srbije (KOMS) je organizovala dijaloge s ministrom omladine i sporta, Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti i predsednicom Vlade Republike Srbije. O čemu se govorilo, šta je zaključeno, a o čemu će još biti reči?

Za mlade je važno da budu uključeni u procese donošenja odluka koji se tiču unapređenja njihovog položaja. Upravo su iz te potrebe nastali Dijalozi mladih s donosiocima odluka, koje već tradicionalno organizuje najviše nezavisno predstavničko telo mladih u Srbiji, KOMS.

Cilj dijaloga je da, kroz direktnu komunikaciju, predstavnice i predstavnici mladih ponude predloge i konkretne mere za

unapređenje položaja mladih. Ova godina je važna zato što dolazi do promene ključnih dokumenata u oblasti omladinske politike koji uključuju teme: udruživanja mladih, aktivnog učešća mladih, volonterizma, radnih praksi i druge. Zbog toga je bilo potrebno da se u procesu kreiranja i usvajanja dokumenata koji usmeravaju sistemsku brigu o mladima u narednim godinama u Republici Srbiji čuje upravo njihov glas.

Dijalog mladih s ministrom omladine i sporta

U dijalogu mladih s ministrom omladine i sporta, održanom 22. novembra, dvadeset mladih predstavnika i predstavnica govorilo je s ministrom o temama u okviru izmena i dopuna Zakona o mladima i o potrebi uključivanja mladih u ovaj proces, kao i u

Arhiva KOMS-a

procesu izrade nove Nacionalne strategije za mlade, za period 2022–2030. Finansiranje omladinske politike, prepoznavanje zanimanja omladinskog radnika u Zakonu o mladima, postojanje delotvornih i funkcionalnih mehanizama za participaciju mladih u procesima donošenja odluka ili jačanje sistemske brige o mladima samo su neki od predloga iznetih u dijalogu. Ministar se saglasio s većinom predloga, odnosno insistirao je na dostavljanju tih konkretnih predloga u pisanom obliku i obećao da će svako ko na ovaj način dostavi svoj predlog moći da očekuje odgovor, bilo da je pozitivan ili negativan, uz argumentovano obrazloženje u oba slučaja.

Učesnici i učesnice dijaloga mladih s poverenicom za zaštitu ravnopravnosti su najpre govorili o ličnim iskustvima s diskriminacijom: u školi, u zdravstvenim ustanovama, gradskom prevozu ili na tržištu rada. Potom su iznosili predloge za konkretne mere, poput uvođenja međugeneracijskog dijaloga u firmama ili institucijama gde su zaposleni mlađi i stariji ljudi.

Kada se govorilo o izradi nove Nacionalne strategije za mlade (2022–2030) izdvojeni su problemi sistema informisanja mladih, odnosno nedovoljne vidljivosti informacija, te je iznet predlog o objedinjavanju informacija za mlade u jedinstvenu bazu. Takođe, predloženo je da Ministarstvo omladine i sporta (MOS) radi više na promociji uspešnih inicijativa i programa, kao i na promovisanju nacionalnih i lokalnih prilika za mlade. Pored ovih, izneti su još neki od problema i predloga za njihovo rešavanje, kao npr. problem u vezi s diskriminacijom mladih, pogotovo mladih žena na selu. Iznet je i predlog o participativnom budžetiranju, tj. mehanizmu putem kojeg bi mladi glasali za ono za šta žele da budžet koji je njima namenjen bude iskorišćen. Takođe, iz potrebe da rad MOS-a bude transparentan, iznet je predlog da Ministarstvo omladine i sporta podnosi jednogodišnji izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za mlade Savetu za mlade Vlade Republike Srbije koji bi taj izveštaj evaluirao, a oformljena Radna grupa bi na osnovu njega kreirala set preporuka za unapređenje budućeg perioda implementacije Akcionog plana.

Glavni utisak dijaloga je saglasnost ministra s većinom predloga, uz komentar da bi svaki trebalo sagledati iz različitih uglova i usmeriti se ka onima na čije rešavanje utiče prevažno Ministarstvo omladine i sporta. Ono što nije u domenu MOS-a biće poslato drugim resorima kako bi dali svoje mišljenje.

Dijalog mladih s poverenicom za zaštitu ravnopravnosti

Nakon dijaloga s ministrom omladine i sporta, narednog utorka, 30. novembra, usledio je dijalog mladih s Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti.

Učesnici i učesnice su najpre govorili o ličnim iskustvima s diskriminacijom: u školi, u zdravstvenim ustanovama, gradskom prevozu ili na tržištu rada. Potom su iznosili predloge za konkretne mere koje bi mogle da poboljšaju položaj mladih u Srbiji, poput uvođenja međugeneracijskog dijaloga u firmama ili institucijama gde su istovremeno zaposleni mlađi i stariji ljudi, kao i da bi program „Moja prva plata” trebalo da opravda svoje ime te da novčana naknada koja se dobija ne bi smela da bude manja od minimalne zarade u Republici Srbiji.

Predloženo je i da se u firme uvede mehanizam mentorstva. Poverenica se složila, dodavši da ovakav vid saradnje već postoji u nekim firmama, ali i da bi ga trebalo dodatno unapređivati. Ona je takođe najavila da će se u nekom od narednih izveštaja koje institucija Poverenice za zaštitu ravnopravnosti objavljuje naći preporuka za jačanje predloženog međugeneracijskog dijaloga. Na samom kraju, Poverenica je istakla da je KOMS pravi primer organizacije kroz koju mladi mogu govoriti i kao pojedinci, ali i udruženi u grupe.

Dijalog mladih s premijerkom

Nedelju dana kasnije, 7. decembra, u Nišu je održan treći po redu dijalog mladih, ovog puta s premijerkom. Učesnici i učesnice su govorili o temama u oblastima izmene i dopune Zakona o mladima, izrade Nacrta nove Nacionalne strategije za period 2022–2030, izrade Nacrta Zakona o radnim praksama, izmena i dopuna Zakona o volontiranju.

Premijerka je predložila da KOMS bude uključen u procese evropskih integracija na način na koji je to Nacionalni konvent, da bi se tako mladi pitali o svim važnim temama.

Ovom prilikom su izneti predlozi i zahtevi o prepoznavanju zanimanja omladinskog radnika/radnice u Zakonu o mladima, uvođenju neformalnih grupa u ZOM, povećanju budžetskih sredstava za mlade, uvođenjem programskog finansiranja za udruženja mladih i za mlade umesto projektnog finansiranja koje ostvaruje kratkoročne rezultate i efekte rada. Premijerka je predložila da KOMS bude uključen u procese evropskih

Arhiva KOMS-a

integracija na način na koji je to Nacionalni konvent, da bi se tako mladi pitali o svim važnim temama s obzirom na činjenicu da su mladi pitanje koje prožima sve oblasti, te je unapređenju njihovog položaja potrebno pristupiti kroz međusektorsku saradnju. Takođe, izneti su predlozi o uvođenju digitalne evidencije (e-evidencije) volontera i volonterki kroz koji bi se pratio broj realizovanih volonterskih sati, kao i o uvođenju nagrada za najbolje volontere/volonterke i organizatore volontera.

Finansiranje omladinske politike, prepoznavanje zanimanja omladinskog radnika u Zakonu o mladima, postojanje delotvornih i funkcionalnih mehanizama za participaciju mladih u procesima donošenja odluka ili jačanje systemske brige o mladima samo su neki od predloga iznetih u dijalogu mladih s ministrom omladine i sporta.

Premijerka je saslušala sve predloge i govorila o merama koje su već postignute, kao i o onima na kojima bi tek trebalo raditi. Mladi su posebno istakli proces izmena normativnih dokumenata od značaja za mlade i važnost činjenice da je neophodno obezbediti transparentne procese koji omogućavaju mladima da učestvuju u kreiranju zakonodavnog i strateškog okvira.

Dijalog je završen u pozitivnom tonu, s nadom da će vreme do narednog dijaloga biti manje od nekoliko meseci. Zaključak održanih dijaloga jeste da je procesu unapređenja systemske brige o mladima neophodno pristupiti kroz međusektorsku saradnju i uz aktivno učešće mladih u procesu kreiranja, implementacije, kao i evaluacije politika od strane mladih.

*Danijela Nikolić
Krovna organizacija mladih Srbije*

O mladima u Evropskoj uniji i Srbiji

NEGATIVNI TRENDOVI I KORACI KA POBOLJŠANJU

Uviđajući teškoće i izazove s kojima se mladi suočavaju tokom pandemije, Evropa je donela odluku da 2022. proglasi za godinu posvećenu mladima. Na ovaj način, predstavljajući izvor inspiracije politika i praksi globalnih regija, prenosi snažnu poruku o fokusu na mlade, njihovom uključivanju i osnaživanju u građenju bolje – zelenije, inkluzivnije i digitalnije – budućnosti. Kakvi će konkretni koraci biti preduzeti i kakve će to implikacije imati na Srbiju?

Na osnovu najnovijeg Izveštaja Evropske komisije u oblasti implementacije EU strategije za mlade u periodu 2019–2021. godine,¹ procenjeno je da oko 86 miliona mladih živi na teritoriji Evropske unije (2019). To znači da je svaka šesta osoba u Evropi mlada osoba, uzrasta od 15 do 30 godina. Udeo mladih u evropskoj populaciji se u drugoj deceniji 21. veka (2010–2019) smanjio za 1,8%. Kada je reč o posledicama pandemije na život i funkcionisanje mladih zabeleženo je da se, uprkos prethodnom kontinuiranom opadanju NEET populacije mladih (onih koji nisu u obrazovnom sistemu (*Not Educated*), zaposleni (*in Employment*) ili na obuci (*in Training*), ona ponovo popela na 13,7%, koliko je iznosila i u 2017. godini.

Takođe, u pandemiji stopa nezaposlenosti mladih u Evropskoj uniji se sa 11,9% u 2019. popela na 13,3% u 2020. godini, što dodatno govori o otežavanju svakodnevnog života mladih, naročito u kontekstu obezbeđivanja sigurnih finansijskih izvora. Dostupna statistika nam ukazuje na negativne trendove kada je reč o životima mladih u EU, te novonastalim izazovima s kojima se suočavaju.

Kakva je situacija u Srbiji?

Loše, gore

Prema poslednjoj objavljenoj proceni broja stanovništva s kraja 2019. godine, mladih (15–30 godina) ima 1.141.016 i čine 16,47% populacije u Srbiji, odnosno skoro šestinu stanovništva. Vlada Republike Srbije je za 2021. godinu izdvojila za mlade 0,08% ukupnog budžeta, što svedoči o nedovoljnom

prepoznavanju značaja ove oblasti. U kontekstu omladinske politike i aktuelnog stanja u Srbiji treba istaći da nešto više od trećine jedinica lokalnih samouprava (35,9%) nema formiranu kancelariju za mlade, a da skoro 80% (79,3%) nema određena sredstva za finansiranje udruženja mladih i za mlade za sprovođenje lokalne omladinske politike. Takođe, poverenje mladih u institucije (naročito političke) nikad nije bilo manje. A kao najveće probleme ističu se: nezaposlenost, sistem vrednosti, obrazovni sistem i nedostatak tolerancije u društvu. Čak 59% mladih izjasnilo se da je bilo suočeno s diskriminacijom zbog njihovih godina.

Rezultati ankete o mentalnom zdravlju mladih u Srbiji, koju je sprovedla platforma Zdravo dvadesete kompanije Galenika, pokazali su da ispitanici u dvadesetim godinama u velikoj meri (72,4%) osećaju promene kada je njihovo mentalno zdravlje u pitanju, nastale kao posledica pandemije. Takođe, čak 81,9% anketiranih smatra da se oseća drugačije u odnosu na period pre pandemije.

Za razliku od Evrope, u kojoj je 2019. godine preko 40% mladih bilo u inostranstvu na nekom programu volontiranja ili učenja, prema podacima **Alternativnog izveštaja o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji** 80% mladih u Srbiji nikada nije volontiralo. Ovaj podatak je prilično poražavajući i može ukazivati na nedovoljnu vidljivost ovakvih prilika, kao i na nerazumevanja njihovog značaja, s jedne strane, ali i s druge strane na nedovoljnu informisanost i zainteresovanost mladih za volontiranje.

¹ [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2021\)636&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2021)636&lang=en)

² <https://koms.rs/wp-content/uploads/2021/08/Alternativni-izvestaj-o-položaju-mladih-2021-4.pdf>

Izvor: [freepik.com](https://www.freepik.com)

Zatim, rezultati **ankete** o mentalnom zdravlju mladih u Srbiji, koju je sprovedla platforma Zdravo dvadesete kompanije Galenika, pokazali su da ispitanici u dvadesetim godinama u velikoj meri (72,4%) osećaju promene kada je njihovo mentalno zdravlje u pitanju, nastale kao posledica pandemije. Takođe, čak 81,9% anketiranih smatra da se oseća drugačije u odnosu na period pre pandemije.

Evropska godina mladih, 2022³

Posvećivanjem naredne godine mladima, Evropska komisija u saradnji sa Evropskim parlamentom, zemljama članicama, regionalnim i lokalnim vlastima, zainteresovanim stranama i mladima, nastojaće da:

- Oda priznanje i podrži generaciju koja je mnogo toga žrtvovala za vreme pandemije, dajući im novu nadu, snagu i sigurnost u budućnost i naglašavajući značaj novih perspektiva i prilika u okviru zelene i digitalne tranzicije;
- Ohrabri sve mlade (naročito one iz osetljivih društvenih grupa, mlade iz ruralnih i izolovanijih područja) da postanu aktivni građani i da budu pokretači pozitivnih promena;
- Promoviše prilike za mlade u okviru politika Evropske unije kako bi se doprinelo ličnom, društvenom i profesionalnom razvoju. Bitno je naglasiti da će Evropska godina mladih ići ruku podruku sa uspešnom implementacijom **NextGenerationEU**⁴ kroz omogućavanje kvalitetnih poslova, obrazovanja i prilika za prakse;
- Crpi inspiraciju iz različitih aktivnosti, perspektiva i uvida mladih radi daljeg jačanja zajedničkog EU projekta, nadovezujući se na nedavno održanu Konferenciju o evropskoj budućnosti (**Conference on the Future of Europe**).

Kao što su i zvaničnici Evropske unije izjavili: „mladi su u srcu kreiranja politika i političkih prioriteta” Ursula fon der Lajen (Ursula von der Leyen) te je „naša dužnost da ih zaštitimo i

³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_5226

⁴ Next Generation EU predstavlja više od 800 milijardi evra vredan instrument za oporavak od ekonomskih i društvenih šteta prouzrokovanih pandemijom. Cilj je da Evropa nakon korone bude zelenija, digitalnija, otpornija i pripremljenija za aktuelne i predstojeće izazove.

osnažimo jer njihova raznolikost, hrabrost i odvažnost predstavljaju srž naše budućnosti kao Evropljana”, Margaritis Šinas (Margaritis Schinas).

Zajedničkim radom sa ostalim institucijama Evropske unije, zemljama članicama, organizacijama civilnog društva i mladima, planirano je da tokom naredne godine Evropska komisija organizuje različite aktivnosti na evropskom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou i da raspravlja o novim inicijativama posvećenim mladima. Takođe, događaji i aktivnosti vezani za obeležavanje Evropske godine mladih trebalo bi da počnu implementaciju u januaru 2022.

Za razliku od Evrope u kojoj je 2019. godine preko 40% mladih bilo u inostranstvu na nekom programu volontiranja ili učenja, prema podacima Alternativnog izveštaja o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji 80% mladih u Srbiji nikada nije volontiralo.

„Evropska godina mladih treba da donese izvesnu promenu paradigme načina na koji pristupamo prema mladima – kako ih uključujemo u kreiranje politika i procese odlučivanja. U ovoj godini ciljevi jesu da slušamo, pokrećemo i promoviramo konkretne prilike za mlade”, izjavila je Marija Gabrijel (Marija Gabriel), Poverenica za inovacije, istraživanja, kulturu, obrazovanje i mlade.

Osvrt na lokalni nivo

Za Srbiju, Evropska godina mladih može predstavljati značajan podsticaj i prostor za unapređivanje položaja mladih – kako u unapređivanju infrastrukture za sprovođenje omladinskih politika, ukazivanjem na izazove s kojima se susreću, tako i u kreiranju prostora za aktivizam mladih na lokalnom nivou, ali i otvaranje mogućnosti za dijalog s političkim predstavnicima i donosiocima odluka.

U toku su konsultacije za kreiranje Nacionalne strategije za mlade u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine, a prošli mesec su obeležili i dijalozni mladih i donosilaca odluka – treći put s premijerkom, drugi put s ministrom omladine i sporta i prvi put s poverenicom za ravnopravnost. Ove aktivnosti predstavljaju dobre početne korake za priznavanje mladih kao ravnopravnih učesnika u procesima kreiranja javnih politika i aktera u društvenom životu zajednice. Potrebno je, naravno, da se stalno i kontinuirano radi na ovom polju.

////////////////////////////////////
Evropska godina mladih „treba da donese izvesnu promenu paradigme načina na koji pristupamo prema mladima – kako ih uključujemo u kreiranje politika i procese odlučivanja. U ovoj godini ciljevi jesu da slušamo, pokrećemo i promovišemo konkretne prilike za mlade”, izjavila je Marija Gabrijel (Mariya Gabriel), Poverenica za inovacije, istraživanja, kulturu, obrazovanje i mlade.
////////////////////////////////////

Gotovo je izvesno da će u narednoj godini tema mladih – slušanje njihovih potreba i unapređivanje njihovog položaja – biti identifikovana kao jedna od ključnih kada je reč o političkom i društvenom delovanju, ne samo Evrope nego i šire. Na nama će biti da, kao predstavnici civilnog, privatnog i javnog sektora odgovorimo na ovaj čin jednoglasno i da nastavimo da jačamo svet i mlade: jer na mladima svet ostaje, a s njima se unapređuje.

*Anja Mrkobrada
Beogradska otvorena škola*

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

Beogradska otvorena škola
Bulevar oslobođenja 177,
11000 Beograd, Srbija

T: +381 60 3061 342

E: eupregovori@bos.rs

W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs

S: facebook.com/bos.rs

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola

Stalo nam je do vašeg mišljenja –
ukoliko imate komentar, kritiku ili sugestiju
kako da poboljšamo Bilten, javite nam
se na mejl eupregovori@bos.rs.

Ukoliko ne želite da nastavimo da vam šaljemo Bilten,
o tome nas možete obavestiti na isti mejl.

Molimo vas da imate razumevanja ukoliko vam
nakon odjave stigne naredni broj Biltena –
sistemu treba vremena da prepozna
izmene u broju pretplatnika.